

גולומב יואל

**נולד ב-1919 בגרמניה. עלה ארצה ב-1936
הצטרף לקורס הימי הראשון של ה'הגנה' ב-1939,
לקורס השני ב-1940 (קורס הכ"ג)
צורף לצי הבריטי ב-1941**

בהיותי בוגר עלית הנוער מגרמניה, עברתי הכשרה של שנתיים בקיבוץ נען ושנה נוספת בקיבוץ אשדות יעקב, הצטרפתי ב-1939 לקיבוץ רביבים במושבה ראשון-לציון. היום נשוי + שלושה ילדים, שבעה נכדים ושני נינים. נשלחתי מטעם הקיבוץ בחודש יולי 1939 להשתתף בקורס הימי הראשון של ה'הגנה' בסירות של הפועל שהתקיים בשטח בתערוכה בתל אביב, והיה מיועד להכשיר ימאים לעליה ב'. מפקד הקורס היה אהרון ליסנסקי מדריכיו כתריאל יפה, שמואל טנקוס ויעקב אגייב.

בקורס התאמנו בשייט סירות בירקון ובים בתורת הימאות, ניווט, שחיה ופעולות הצלה.

התנסינו גם בפעולה מעשית של ממש כאשר באחד הימים בחודש ספטמבר, הביאנו בסודיות לקיבוץ שפיים, קרוב לחצות בהיותנו על החוף התקרבה אנית מעפילים טיפסנו אליה על סולמות החבלים והורדנו את סירות ההצלה, היתה זו חוויה רגשית בלתי נשכחת.

להוריד בחושך מוחלט נשים ילדים וגברים בסולמות החבלים ולהשיטם לחוף, היתה זו בודאי פעולה שגרתית בבוא אוניות מעפילים, אלא שלנו קרו שתי תקלות חמורות. עם סיום הבאת העולים לחוף, התקבלה הודעה שאונית מלחמה בריטית מתקרבת, הספקנו להעלות חזרה את סירות ההצלה, פרט לאחת. אותה קשרנו לירכתי האוניה בחבלים. שמה של האוניה היה "דורה" ונדמה לי שהיא הגיעה מהולנד. האוניה הפליגה לים ואנחנו חזרנו בשחיה לחוף. שם התברר שאחד מבחורינו חסר, היה זה עמירם שוחט שלא ידע לשחות. עייפים ותשושים סרקנו בשחיה במשך שעות את הים ולא מצאנו אותו.

היינו כטוחים שגם הוא קפץ מן האוניה אבל לא הגיע לחוף. אלא שבבוקר התברר שהוא בעזרת חגורת ההצלה כן הגיע ועלה ישר לקיבוץ.

מ"דורה" התקבלה הודעה שהיא לא נתפסה, אבל החבל שקשר את סירת ההצלה נקרע, והסירה שטה לה במרחבי הים, וצריך למנוע מן האנגלים למצוא אותה כהוכחה להעלתם של עולים.

דוד נמרי האחראי על פעולת החוף, בחר בי ועוד בחור אחד לצאת איתו לחיפוש אחר הסירה וזאת אחרי הלילה המעייף, הלכנו לאורך החוף צפונה ומול חוף ואדי פולג במרחק שלושה ק"מ מן החוף גילינו במשקפת את הסירה. אני שחיתי אליה, זו היתה סירת ברזל כבדה מלאה במים ורק כריות האויר מנעו את טביעתה, חתרתי לחוף עם הסירה, ושם קברנו אותה בחול. לימים גליתי אותה בירקון, ואולי עד היום היא שם. עם גמר הקורס חזרתי לרביבים.

מלחמת העולם השנייה פרצה, לא ארך זמן, ונתבקשתי בתחילת חורף 1939 לצאת לסמינר מדריכים בנוער העובד שהתקיים בכפר ויתקין, אחריו הדרכתי בסניפי השרון, כפר מלל, רמתיים ירקונה ועוד, עוד לפני סיום שנת ההדרכה, נקראתי שוב להתייצב לקורס ימי, הפעם כפי שהוסבר לנו בפגישה עם מנהיגי הישוב דוד בן דוריון, טבנקין, יצחק שדה, ישראל גלילי, ומפקדי מן הקורס הקודם שהמטרה היא להכשיר לוחמים לפעולות חבלה ימיות ויבשתיות, לעזרת הבריטים במלחמתם נגד האויב הנאצי.

הקורס שוב התקיים באותו מקום, אלא שמלבד "הימאים" השתתפו גם המובחרים מיחידות ה'הגנה' כמו כן היה שיתוף פעולה עם מפקדת האינטלג'נס סרוויס הבריטי שמושבה היה בקהיר ומטעמה פעלו שליחיה בארץ. לגבי השלטונות בארץ הכל היה סודי ביותר וללא שותפים. האימונים היו מפרכים בחורף 1940 ו-1941, בים וביבשה, וכללו את כל הדרוש ללוחמה המיועדת.

בחודש פברואר עזנו שלשת חברינו יעקב אגיב, מררכי לישיבנסקי ושמואל בן שפרוט את המחנה ונשלחו לאי-שם, לא ידענו לאן. כעבור חודש נשלחנו שלישיה נוספת יצחק ספקטור, שלמה קוסטיקה ואני יואל גולומב, היינו מאושרים שבחרו בנו, הנשארים קנאו בנו.

מיצחק שדה קבלנו ספר תנ"ך ואקדח מאוזר כל אחר. הגיע קצין אנגלי, לקח אותנו למחנה סרפנד הלביש אותנו במדי חיל התותחנים, קבלנו תעודות מזוייפות. נסענו ברכבת מלוד בליווי הקצין לקהיר, שם היינו כאילו צריכים להשתתף בקורס תותחנים.

איכסנו אותנו באחד מבתי המלון הטובים בעיר. המדים והתעודות נלקחו מאתנו, כסף להוצאות קבלנו ביד נדיבה. אחרי שהייה של כמה ימים בקהיר הוסענו בג'יפ לאלכסנדריה, בדרך התעכבנו במחנה צבאי אחר וקבלנו כלי נשק שלא הכרנו - היה זה תותח אנטי טנקי גרמני וכדורים.

הקצין שליווה אותנו היה מייגור אנגלי בשם קמברלידיג' והוא מסר אותנו לידי בן דודו קפטיין קמברלידיג', שהעלה

אותנר על אוניה בשם 'פנלנד' שהיתה עמוסה בחיילים אוסטרלים.

הפלגנו בשיירה בליווי משחתות צפונה. תוך כדי חציית הים התיכון הצטרפו לשיירה שלנו עוד כמה אוניות. לפי כיוון השיט לא היה קשה לנחש שנגיע ליוון, ואכן עגנו בנמל פיראוס.

להפתעתנו ראינו פלוגות חיילים צועדים ושרים בעברית. החברה האלה ירדו מן האוניות שהצטרפו לשיירה והיו אלה יחידות "החפרים" והנהגים ששהו במדבר המערבי ועלו בטוברוק על האוניות. זכינו ליחס מיוחד ברדתנו ראשונים מן ה'פנלנד' והובאנו למלון באתונה.

זכור לי שהועלנו על ספינה קטנה בשם 'ברברה' שעגנה במפרץ תרקולמנו. בשעה שתיים בלילה שמענו פיצוץ עז שהרים את הספינה, בבוקר שטנו לנמל פיראוס - המראה היה מחריד, הפיצוץ נגרם מפגיעת פצצה גרמנית באוניה עמוסה נשק, אוניות טבעו, הבתים סביב הנמל קרסו, המים היו שחורים משמן.

והנה 'דולפין 2' ועליה שלשת חברינו יעקב מוצה ושמואל - בריאים ושלמים. ה'דולפין' עגנה בקרבת האוניה המתפוצצת וכל השברים עפו מעליה, זה היה נס. עוד כמה ניסים התרחשו במשך שהותינו.

אנחנו קיבלנו את 'דולפין 2' - ספינה בעלת שני תרנים בלי מפרשים, מנוע דיזל חזק, מצויידת בתותח קטן בחרטום ושני מקלעי 'לואיס גאן' באמצע הסיפון, משני צידי הקבינה. שמואל המכונאי צורף אלינו ויעקב ומוצה קבלו את 'ברברה'. ה'דולפין' השתתפה בפלישה לא מוצלחת לאחד מאיי דודוקנס לפני בואנו.

נשארנו כשבוע במעגן שלנו, טיילנו הרבה באתונה, בעיר גרו הרבה נכים, אבל מצב הרוח באכלוסיה היה טוב. באחד הערבים לא רציתי לחזור לספינה וחפשתי מלון, לא היו לי מדים ולא תעודות, דברתי עברית וגרמנית בלבד, כמובן נזהרתי שלא להוציא מילה בשפה זו. אנשים תפסו אותי ברחוב וחשדו בי שאני מרגל (קרו הרבה מעשי לינץ' בעיר), למזלי נלקחתי לתחנת משטרה קרובה ושם הסברתי באנגלית רצוצה שלי שאני ימאי על ספינת 'דולפין' ואני תושב פלשתינה, הם בררו בטלפון והאמינו לי ואף זכיתי בכבוד של ליווי לספינתי שעגנה בתרקולמנו.

יצאנו לסיור בן שבועיים להכרת השטח בין איי יוון עד כרתים וחזרה, ארבעתנו עם שני הקצינים.

היחסים איתם היו קשים, הם באו מן האריסטוקרטיה הבריטית ואנחנו היינו "נייטיבס" בעיניהם.

את כל עבודות הסיפון, השיוט, המכונות, הכלכלה, אנחנו עשינו גם קצת אימוני נשק והשלכת פצצות עומק. האויב לא הטריד אותנו, וכך יכולנו להנות מן הנופים הנהדרים, מן המים הצלולים בין איי יוון, וכך זה היה עד שהגענו חזרה למפרץ פיראוס.

היה זה לפנות בוקר המטוסים הגרמניים חזרו מהפצצה כבדה בנמל פיראוס, המפרץ מוקף משני צדדיו בהרים עליהם היתה מוצבת ההגנה האנטי אווירית, המטוסים טסו ממש מעל פני המים כדי לא להפגע, ראינו אחד מהם המתקרב אלינו ואחריו עוד אחד - חששנו שזה סופנו. אבל כנראה לא נשארה להם תחמושת, והם גם לא חשדו בנו ככלי מלחמה, הרי זו היתה הכוונה להשתמש בכלי שייט הנראים תמימים. המייג'ור קפץ למדרגות היורדות לקבינה והפיל גם אותי, הקפטיין החזיק בהגה, יצחק (צקו) ספקטור דרך את הלואיס גאן מצד ימין של הסיפון, פתח באש על המטוס הראשון שעבר מימין לתרנים, עשן פרץ מזנבו, השני עבר אותנו וצקו ירה אחריו, קיבלנו אישור ששניהם הופלו.

אילו רק זה היה - דיינו, הצדקנו את שליחותנו.

חזרנו לעגון וחלו שינויים בצוות. צקו ואני הצטרפנו ליעקב ומוצה ל'ברברה', שמואל ושלמה נשארו על 'דולפין', אך מצב המלחמה הלך והחמיר, אנחנו התוודענו לזה מן השגרירות הבריטית. לקחנו שקים מלאים מסמכים והטבענו אותם. המנוע של 'ברברה' התקלקל וצרפו לנו עוד ספינה בשם 'היאז'. הביאו לנו רהיטים מן השגרירות וגם את השוער ואישתו, בהם לא היתה סכנה.

העמסנו את שתי הספינות בנשק וחומרי נפץ לעייפה, שלמה ושמאל הפליגו עם שני הקצינים שלנו ב'דולפין', אנחנו קיבלנו צוות קצינים אחר, שאחדים מהם הכרנו זה מכבר.

באחר הימים לקח אותנו הקצין האחראי לבית מלון באתונה, נתן לנו כסף ואמר - מצטער תסתדרו ככל יכולתכם ועזב אותנו. היינו די המומים והתלבטנו מה לעשות. ידענו שאם נשאר בעיר אין לנו סיכויי להשאר בחיים. מוכרחים למצוא דרך לחזור ארצה, עוד אנחנו מיואשים חזר הקצין לפנות ערב ובקש מאתנו לבוא לשמור במשך הלילה על הספינות, שמא היוונים יעשו מעשי חבלה. ההפלגה לכרתים נקבעה ל- 12 בצהריים למחרת. מלחים יוונים היו מיועדים להשיט את הספינות אך הם לא באו ואנחנו הפלגנו בשתי הספינות ו'ברברה' נגרת על ידי ה'יאז'.

שעתיים אחרי זה נכבשה אתונה. איך עברנו במשך יומיים את הדרך לכרתים מבלי שנורה לעברנו אף כדור אחד, זה

היה נס נוסף, כי מעל פני המים שרר גיהנום ממש. שלושה שבועות עגנו בסודה ביי בכרתים. הגרמנים הפציצו ביום ובלילה כמעט ללא הפסק. ההגנה האוירית מן ההרים סביב המפרץ ומאוניית קרב טבועה בנמל, שתותחיה היו מחוץ למים היתה יוצאת מן הכלל ולא נגרם כמעט נזק. נפגשנו עם חיילינו שהגיעו לאי מיוון ביניהם יצחק בן אהרון ובנקובר. כולם נפלו בשבי.

התחיל פינוי האי ואנחנו עלינו על האוניה האחרונה שעזבה את האי ושוב כמה שעות לפני הצניחה הגדולה וכיבוש הנמל.

הפגלנו לפורט סעיד ומשם חזרה ארצה. שלמה ושמואל נשאו בכרתים בזמן הפלישה ואפילו הפרידו ביניהם. לפני פינוי יוון הצליחו להחדיר סירה עמוסה חומר נפץ לתעלת קורינטוס ולפוצצה, קירות התעלה התמוטטו וסתמו את התעלה והגרמנים לא יכלו להשתמש בה במשך כל המלחמה בכרתים. הם עזרו בפינוי חיילים מן החופים אל אוניות הפנוי בעומק הים, עברו עליהם ימים קשים ביותר.

מייגור וקפטיין קמברלידיג' שניהם נהרגו בעת פעולות הפינוי.

אנחנו הגענו ב-18 למאי 1941 למחנה בתל אביב בדיוק למחרת יציאת הכ"ג יורדי הסירה, וחשנו את הצער על העלמות חברינו. במחנה נשאו בחורים אחדים שלא היה להם מקום בסירת הכ"ג. שלמה ושמואל הגיעו כשבועיים אחריו.

כעבור מספר שבועות כפיצוי על מעשינו הואילו בטובם האנגלים לקבל לשירות הצי הבריטי שבעה מאיתנו לשורותיו. היינו במדים, כפופים למשמעת, אבל הורשינו לגור בחיפה באופן עצמאי וקבלנו משכורת לקיומנו, תפקידנו היה לשמור על הכניסה לנמל חיפה בפני חדירת צוללות קטנות. הכניסה היתה סגורה ברשת פלדה, שהורדה בעת כניסה או יציאת אוניה. אז יצאנו בסירת משוטים והשלכנו פצצות עומק שהרכבנו בעצמנו.

אני כבר הייתי נשוי להניה לבית קלר, ילידת ראש פינה, התחתנו בחודש אוגוסט שלושה חודשים אחרי חזרתי ארצה. באביב 1943 התחיל הגיוס הרשמי לצי הבריטי, לא הצטרפתי כדי לא לשנות את חיינו הפרטיים, מה גם שאשתי היתה בהריון, וחזרנו הביתה לקיבוצנו - רביבים.

עברו שישים שנה, יתכן שבפרט זה או אחר זכרוני מטעה אותי, אולם מלבדי, ספק אם יש עוד מישהו היכול לספר את הסיפור.

מששתנו אני יודע בוודאות, ששמואל, מרדכי, יעקב וצקו אינם בחיים.

עד לפני כמה שנים היינו בקשר עם שלמה קוסטיקה, הקשר נפסק ואיני יודע דבר עליו¹.

גם מזאב פריד ואריה מוריס, שהיו בוגרי הקורס ואתם הייתם ביחד בשירותינו בחיפה, לא שמעתי לאחרונה.

¹ להלן סיכום פרשת השליחות ליוון מאת ההיסטוריון ד"ר מרדכי נאור: בשלהי 1940 ובתחילת 1941 העריכו גורמי המודיעין הבריטיים כי תוך זמן לא רב ינסו הגרמנים להשתלט על מדינות הבלקן, ובמיוחד על יוגוסלביה ויוון. לשם כך תגברו את כוחותיהם בחצי האי היווני ושיגרו לשם רבבות חיילים, בהם כאלפיים חיילים יהודים מארץ ישראל וגם, כאמור, שישה ממשותפי קורס הכ"ג. הגרמנים אכן תקפו באביב 1941 את יוגוסלביה ואת יוון והנחילו לצבא הבריטי ביוון תבוסה קשה. ואלה השישה: יעקב אגייב, מרדכי לינסקי, שמואל בן שפרוט, שלמה קוסטיקה, יצחק ספקטור ויואל גולומב. האחרון סיכם לימים את הפעולות כשילוב של העזה ונס: "תקופה ארוכה מאוד פקדנו כמעט את כל איי יוון. ביצענו נחיתות, חיבלנו במתקנים שונים, השתתפנו בפינוי הגדול של שאריות הצבא הבריטי [שהובס ביוון] לכרתים. עברנו את התופת ולמרות שהיינו עמוסים לעייפה במטעני נפץ ודי היה בזיקוק קל כדי להרים את כולנו באוויר – לא נפגענו בהפצצות המטוסים הגרמניים שהטביעו את רוב הספינות ששייטו אז בים באזורי הלחימה... איך שהוא חמקנו מכוונות התותחים שלהם שעה שהשמידו כל מה שזז על פני הים. מעטים הצליחו להימלט מהגיהנום ההוא." השישה צוותו לשתי ספינות-דיג קטנות שתפקדו למעשה כספינות-חבלה וסייעו לצבא הבריטי. הם הפגינו יותר מפעם אחת אומץ לב, כפי שעשה יצחק ספקטור בעת שמטוס גרמני צלל לעבר הסירה שבה היה עם שני חבריו. הקצינים הבריטים נבהלו ומיהרו אל תא המגורים ואילו ספקטור הפעיל את מקלע ה"לואיס", ריסס את המטוס בכדורים – והפילו. לאחר דקות אחדות הפיל מטוס שני. הקצינים הבריטים לא יכלו להראות את פרצופם מרוב בושה. חברי השישה שלמה קוסטיקה ושמואל בן שפרוט השתתפו במבצע נועז שנועד לחסום את תעלת קורינת לשיט גרמני. תעלת קורינת היא נתיב מים חשוב בסלע יותר מ-6 ק"מ, תואי חיוני לאלפי כלי שיט בשנה. היו אלה ימי נסיגת הצבא הבריטי מיוון והיה חשוב לעכב את הגרמנים ככל האפשר. הצוות שכלל את קוסטיקה, בן שפרוט, שני מלחים יוונים וקצין בריטי, הגיע אל התעלה, כשהוא גורר אחריו סירה עמוסה חומרי נפץ, שלהם הוצמדו עפרונות השהיה. סיפר בן שפרוט לאחר 25 שנה ("הבחורים שלנו פוצצו את תעלת קורינת", יאיר שטרן ב"מעריב", 1.4.1966): "הגרמנים הפציצו אותנו בלי הרף. נהגנו להסתתר במפרצים קטנים בשעות היום והפלגנו רק בלילות. הגענו לתעלת קורינת, ועברנו אותה בלילה לצדה השנייה. עצרנו בעיר ששמה פאטרה, שהייתה עדיין בידי היוונים. בעיר זו חיכינו להוראות המודיעין הבריטי. באותו זמן לא ידענו עדיין מה מטרת הפלגתנו. הימאים היוונים שהיו אתנו הביאו מהנמל המקומי סירה דומה לשלנו, עמוסת שקי חיטה. העברנו את פצצות העומק שהיו לנו לסירה עם השקים ועל כל פצה הדבקנו שני מוקשי עלוקה עם מנגנון השהיה לשבוע. את הפצצות כיסינו בשקי חיטה. הסירה שלנו גררה אחריה את הסירה השנייה, הטעונה בחומרי נפץ." בן שפרוט סיפר עוד, שלאחר יומיים הקפטן הבריטי בישר להם כי הגיעה השעה להפליג אל תוך תעלת קורינת. על הסירה נשאר רק שלושה: הבריטי ושני הארצישראליים – קוסטיקה ובן שפרוט. הם הגיעו למרכז התעלה, מתחת לגשר רכבת המחבר את חלקה העיקרי של יוון עם חצי האי הפלופונזי. שם עבר שלמה קוסטיקה אל הסירה השנייה, שהייתה עמוסה בחמישה טון חומרי נפץ. הוא ניפץ בגרזן את רצפת העץ שלה והיא החלה לטבוע. בשבועות הבאים שייטו שתי הספינות שבהן שירתה השישה מארץ ישראל מנמל לנמל, כשהם מסייעים ככל יכולתם לכוחות הנסוגים. יחד אתם הם הגיעו לאי כרתים, שבו ניסה הצבא הבריטי להיאחז לאחר נסיגתו מרוב שטח יוון. הם הצילו כמה חיילים יהודים מארץ ישראל שאיבדו את יחידותיהם במהומת הנסיגה הגדולה. אולם לא לכולם האיר המזל וכ-1,400 חיילים מהארץ נפלו ביוון בשבי הגרמני והוחזקו במאסר ארבע שנים. על מה שקרה לתעלה ולגשר מעליה סיפר בן שפרוט ב-1966: "ההרס שם שנגרם על ידי הפיצוץ היה איום. גשר הרכבת נפל לתוך התעלה והקירות ברוחב של 30 מטר מכל צד התמוטטו פנימה עד שסתמו את התעלה לגמרי. תיאוריהם של קוסטיקה, בן שפרוט, גולומב וחבריהם על לחימתם והרפתקאותיהם ביוון, מסמרות שיער ממש. במשך שבועות הם ביצעו פעולות חבלה, נכנסו לנמלים בוערים, ראו לנגד עיניהם אוניות בריטיות מופצצות וטובעות. בסופו של דבר זכו למה שלא זכו אחרים: הם היו בין המפונים מכתים למצרים, בריאים ושלמים, וממנה חזרו לארץ ישראל בתחילת יוני 1941. בירושלים הם תוחקרו על ידי ראובן זסלני (שילוח) מהמחלקה המדינית של הסוכנות היהודית. רק אז נודע להם ששלושה שבועות קודם לכן יצאו חבריהם לקורס, הכ"ג, לשליחותם בצפון לבנון ועקבותיהם אבדו."